

KAMAGURKA

DE BEWEEGLIJKE CARTOONIST

Eind vorig jaar verscheen *Bij mij om de hoek*, een nieuwe collectie cartoons van Kamagurka die eerder in *Humo* en *De Groene Amsterdammer* zijn gepubliceerd. Het absurdisme en de woordgrapsalvo's van weleer zijn nog altijd overvloedig aanwezig, hoewel er in een aantal cartoons nu ook een urgentie doorklinkt over zaken als klimaatverandering en ongelijkheid.

Tonio van Vugt sprak Kama over het laatste taboe, zijn bewondering voor James Ensor en waarom machthebbers bang zijn voor cartoonisten. Op de vraag of het interessante tijden zijn voor cartoonisten, antwoordt hij kort maar krachtig: 'Het zijn altijd interessante tijden.' [PORTRETFOTO'S: NATASJA VAN LOON]

W e ontmoeten de cartoonist, kunstenaar en performer (geboren als Luc Zeebroek in de Belgische badplaats Nieuwpoort in het gezegende jaar 1956) begin november in de keuken van het fraaie grachtenpand van zijn Amsterdamse uitgeverij De Harmonie, waar hij audiëntie houdt voor de pers. De sympathieke Vlaming oogt eerder als een eind-vijftiger dan de eind-zestiger die hij is. We openen het interview met de stand van zaken rond de recente rel over de *Humo*-cartoon van hem en Herr Seele waarover we in de vorige Zone 5300 berichtten, een satire op het schilderij *Le Boucher* van Victor Gabriel Gilbert die een aanklacht was tegen het Israelische geweld in Gaza. Het Belgische Jonathas Instituut, dat zich ten doel stelt antisemitisme te bestrijden, diende een klacht bij de Raad voor Journalistiek.

Hoe is het verder allemaal verlopen?

'We hebben niets meer van ze gehoord. Het is overgewaaid. Wij hoeven onze tekeningen niet uit te leggen, de tekeningen zijn er, en dát is de uitleg. Meer is het niet.'

Is er nooit meer op gereageerd?

'Nee, maar er is in België een orde voor de journalistiek en die zijn daar tegenin gegaan met advocaten. Daar dienen die voor, ik trek me daar verder niks van aan. Pfff. Ik ben tekenaar geworden omdat ik graag dat soort dingen te weegbreng. Toen ik in 1972 begon, met tekeningen in de Zeewacht in Oostende, ik was toen zestien jaar oud, was het mijn enige bedoeling om mijn ouders kwaad te krijgen en de familie op te juttten. Vooral die ene oom, haha! Ik wilde gewoon dat er iets gebeurde. Dus ja, dit soort dingen die erbij komen, dat zijn natuurlijk eigenlijk extra

cadeautjes. Zolang ze je niet overhoop schieten, zoals mijn vrienden van Charlie Hebdo.'

Ik begreep dat je vlak voor die tragedie was gestopt bij Charlie Hebdo?

'Mijn vrouw zei: ze betalen zo slecht. En ik zei: jawel, maar ik werk er al zo lang voor. Maar ja, zei ze, je moet dat ook nog allemaal vertalen. En die ballonnen moesten ook opnieuw worden geletterd, enzovoort, enzovoort. Ik stak daar veel tijd in en ik dacht: in feite heeft ze gelijk. De meeste tekenaars die ik fantastisch vond, stonden er trouwens al niet meer in, die waren al dood. Gébé, Reiser, Choron, die waren er niet meer.'

Zijn de meeste tekenaars die daar nu werken na jou begonnen?

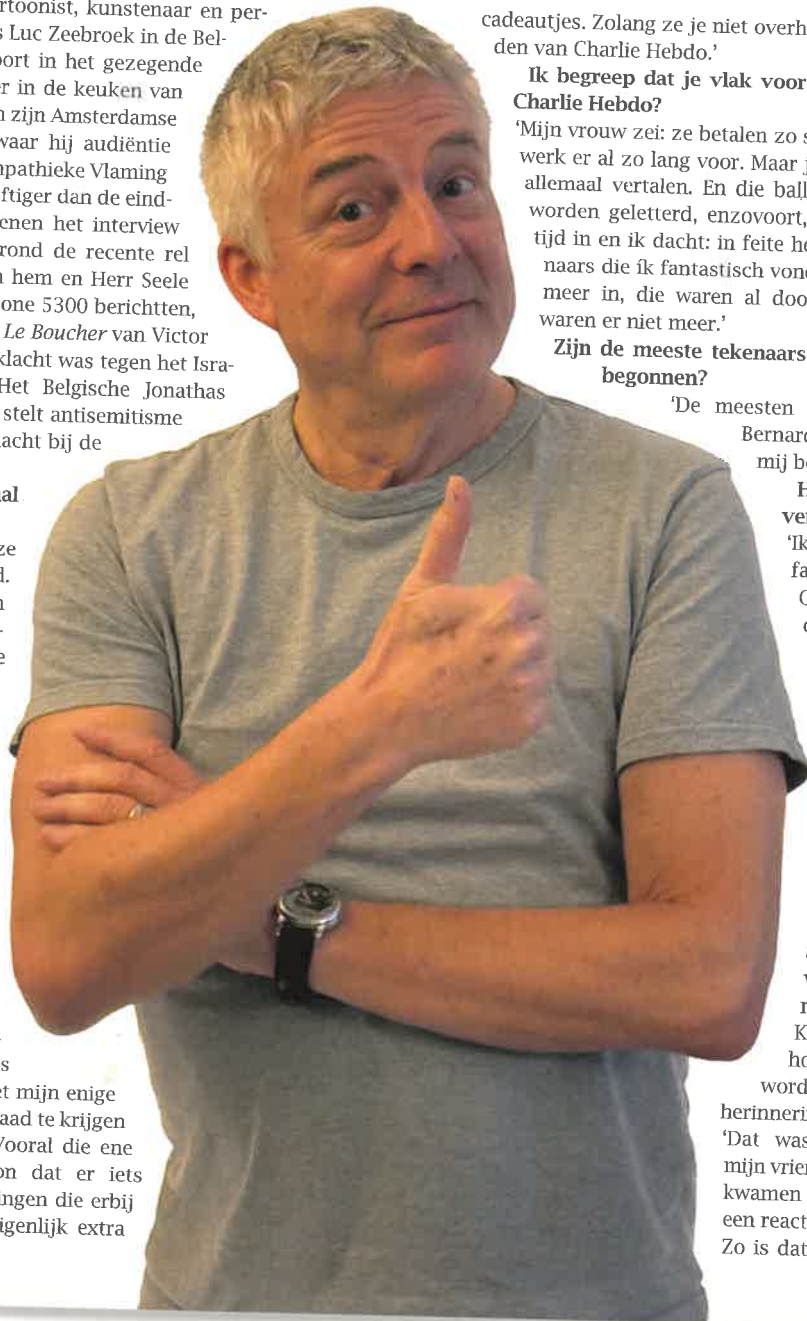
'De meesten wel. Alleen de Nederlander Bernard Holtrop, Willem, die is vóór mij begonnen.'

Hoe waren je ervaringen daar verder?

'Ik vond het destijds echt een fantastisch blad. Waarom? Omdat het veel verder ging dan alleen maar satire. Het was ook onlosmakelijk verbonden met duurzaamheid. In 1970 waren zij al bezig met zonne-energie en windenergie. Wat nu een gigantische trend is, nee, eigenlijk een beweging, was bij Charlie Hebdo al de basis van het blad.'

Als je kijkt naar jouw eerste albums, zoals *Het ruikt hier naar onzin*, dan was dat nog puur absurdisme om het absurdisme.

Kamagurka gniffelt bij het horen van deze titel, alsof hij wordt overspoeld door warme herinneringen aan dat prille begin: 'Dat was eigenlijk getekend voor mijn vrienden, die bij mij thuis platen kwamen draaien, en die dan direct een reactie gaven op die tekeningen. Zo is dat ontstaan. En min of meer

toevallig heeft Guy Mortier die tekeningen in Humo willen publiceren, waardoor dat een soort van trend heeft gezet. Mensen als Gumbah hebben dat opgepikt en verder uitgewerkt. Fantastisch eigenlijk.'

Een groot verschil tussen die eerste boeken en je nieuwe bundel is dat belangrijke issues als klimaat in die laatste ook een rol spelen. Als je *Bij mij om de hoek* openslaat, begint het daar al mee: 'Ik wist niet dat het einde van de wereld zo lang zou duren'. Hoe is dat gegroeid, van puur grappen maken naar een duidelijker standpunt?

'Ik denk dat het zo groeit omdat ik evolueer, en ook omdat ik werd gevraagd door andere bladen, zoals de NRC, waar ik straks meteen een tekening voor moet inleveren. Die gaat nu over de samenstelling van de nieuwe regering. Dat zijn heel andere dingen, maar ik vind het heel tof dat je dat absurdisme ook kunt gebruiken om zoiets te doen. Dat heb ik geleerd bij Hara-Kiri en Charlie Hebdo: je bent een tekenaar, je tekent de zotste dingen, maar plotseling neem je de politiek als onderwerp, daar ga je mee aan de slag en dan gebeurt dat eigenlijk vanzelf. Wat ik eigenlijk doe is gewoon gaan zitten en zinnetjes opschrijven, zonder dat ik een tekening maak. Zo ontstaan de cartoons voor Humo.' Hij laat zijn schetsboek zien: 'Cartoons zonder tekening, heet dat. En ik doe dat elke week.'

Dit is dus jouw ideeënarchief. Als je een maand geleden een geweldig idee had, weet je dat dan nog te vinden?

'Jawel, omdat ik het ook allemaal fotografeer. En ik heb een hele kelder vol schetsboeken.' Kama toont een aantal cartoons in zijn schetsboek, die al meteen klaar zijn voor gebruik voor de NRC en Humo. Dat wil zeggen, nadat zijn vrouw Kathy ze heeft opgeschoond en ingekleurd.

Je werkt voor Belgische én Nederlandse media. In feite moet je dus twee actualiteiten volgen. Vereist dat niet een zekere mate van schizofrenie?

'NRC is totaal anders dan De Standaard. Ik vind het leuk om nét de rand op te zoeken van waar het over gaat. De rand van Nederland is België. En als je in België woont, dan woon je eigenlijk altijd aan de rand van een ander land. Ik woon in Zwevezele, als ik drie kwartier naar het noorden rij, ben ik in Sluis. En als ik naar het zuiden rij, ben ik in een half uur in Frankrijk. Ik werk ook voor het Duitse blad Titanic, en die gasten vroegen mij: hoe komt het dat jij ook voor ons werkt? En ik zei, je moet eens proberen om als Belg alleen in je eigen land te werken. Dat land is zó klein, je bent meteen in het buitenland. Ik zat nog op de academie en ging naar Hara-Kiri in Parijs, en een maand later stond ik hier in Amsterdam met een vuilniszak vol tekeningen, en ik ben naar de Haagse Post gegaan, en de NRC. Ik dacht; waar ze mij kunnen lezen, daar kunnen ze mij begrijpen. Later ben ik nog naar Amerika gegaan en heb ik daar voor National Lampoon gewerkt.'

DIE OOSTENDSE ZEELUCHT!

In 2008 erfde Kamagurka's partner in crime Herr Seele, over wie later meer, de Oostendse belle-époque-woning Villa Volta. Daar willen beide heren nu elk jaar een expositie houden. In 2025 was dat *Humo-isme*, samen met Humo-collega's Ever Meulen en Joost Swarte,

'WAAR ZE mij
KUNNEN LEZEN, DAAR KUNNEN
ZE mij BEGRIJPEN'

het zwart gekleed was, met een witte baard. Bij ons thuis hing er een Ensor aan de muur, een replica uiteraard. Zijn zelfportret met pluimhoed, een beetje Rembrandt-achtig. Mijn vader zei: waar je ook bent in deze kamer, Ensor ziet je. En dat was dus inderdaad zo. Hij hing daar aan de muur en die ogen volgden mij overal. Dat vond ik als kind zo geweldig, dat ik zelfs op kasten stond, helemaal scheef te kijken of hij mij kon zien. Hij was ook componist, hè. Een heel erg slechte componist. Als mensen kwamen om een schilderij te kopen, zei hij: we gaan straks naar boven. Maar eerst...' Waarop Kama een maniakale pianist

Bij Kama ruikt het nog steeds naar onzin (uit *Bij mij om de hoek*, evenals de cartoons op de volgende pagina's)

en in 2024 werd afgetrapt met *Vive La Sociale*: vijftientig schilderijen als eerbetoon aan de legendarische Oostendse kunstenaar James Ensor, plus negen onbekende brieven van de meester. Kama licht toe: 'Onze schilderijen waren gebaseerd op werken van Ensor. Heel interessant om te doen, omdat je al schilderend... je kunt een kaars nemen om te schilderen, maar je kunt ook een kaars nemen die is geschilderd door Ensor en daar een heel andere kaars van maken.'

Wat is je relatie met Ensor?

'Ik vind het een fantastische schilder. Je kunt er geen datum op plakken, hij is tijdloos. Wat ik ook zo geweldig aan hem vind, is dat hij tegendraads was. Mijn ouders hebben Ensor gezien op straat, wij woonden vroeger in Oostende, en Ensor liep daar rond. Ze noemden hem de zwarte baron omdat hij in

Boven: 'Die ogen volgden mij overal' - Ensor neemt een selfie van James en zijn vrienden, geschilderd door Herr Seele en gebaseerd op Ensors Zelfportret met bloemenhoed, uit de hommage-expo *Vive La Sociale*
Links: drie tintelende titels uit Kama's rekelfaren

imiteert door hard met zijn vuisten op de keukentafel te timmeren. 'Anderhalf uur lang, en het zweet brak die mensen dan uit. Ik denk dat dit soort gekte te maken heeft met de Oostendse zeelucht.'

Het doet denken aan Kama's eerste performance, waarover hij vertelde in *Zomergasten*. De jonge Luc mocht optreden in het dorpje De Haan, in een sanatorium voor verplegers, artsen en familie van patiënten. Terwijl de presentator een ellenlange tekst voorlas vol lofuitingen over Kamagurka, stond deze - half zichtbaar voor het publiek - masturbatiebewegingen te maken. Toen dan eindelijk zijn opkomst werd aangekondigd, verscheen Kama in het volle licht met een grote plastic fluit in zijn broek. Een pijnlijke stilte volgde. 'Ik was 16 jaar toen ik dat deed. Ik was dat helemaal vergeten totdat ik die presentator van toen eens tegenkwam op een bruiloft. Die zei: ja, maar weet je dat niet meer? Hij had al die teksten nog en heeft me die toen gemaild. Toen ik die weer las, kwam het allemaal terug.'

Is de huidige generatie het shockeren een beetje verleerd? De dingen op zijn kop zetten?

'Ik denk dat dat inderdaad geldt voor de huidige generatie en de generatie daar net vóór. De likes zijn funest. Mensen willen geliket worden. Ook al schieten ze in Afghanistan een koe dood of zoiets, toch willen ze een duim krijgen. Ik snap dat niet, bij mij was het gewoon...' Kama keert zijn duim omlaag. 'Hoe meer, hoe beter, haha! Weet je, om kunst te maken, moet je tegen die duimen kunnen. En ik dacht: hoe meer van die duimen, hoe sterker je wordt als artiest.'

Ben je wel eens gecensureerd door een redactie?

'Ik ben maar één keer gecensureerd, in elk geval dat ik ervan wist. Meestal was dat dan trouwens de hoofdredacteur die mij in bescherming nam. Ik schreef indertijd scenario's voor een tv-programma, *Lava*, dat ook in Nederland bij de VPRO te zien was. Het idee was een soort quiz waar Koning Boudewijn aan meedeed. Ze toonden hem verschillende vlaggen, en dan moest hij zeggen wat de Belgische vlag was. En de koning wist dan niet wat de juiste volgorde van de kleuren was.'

Een heel onschuldig grapje, eigenlijk.

'Maar de producer zei: ja, dat gaan we niet op de antenne krijgen, we mogen niet lachen met het koningshuis. Er zijn twee dingen waar we niet mee mogen lachen: het koningshuis en de kerk.'

Dat is inmiddels wel veranderd, als ik bijvoorbeeld denk aan *Lucky TV*, met Willem Alexander en Maxima.

'En dat is maar goed ook.'

Welke taboes zijn er eigenlijk nog te doorbreken?

'Ik ontdekte ooit een gigantisch taboe dat niemand kende, en dat is het taboe van de genante stilte op televisie. Je komt op tv en ineens zeg je niks. Ik heb dat een paar keer gedaan. Ik heb ook een radioprogramma gemaakt voor Studio Brussel, dat ging over genante stiltes door de eeuwen heen. Bijvoorbeeld, Napoleon komt bij zijn vrouw, en zijn vrouw vraagt: en, hoe was het op Waterloo? Stilte! Maar door die stilte op de radio valt er een soort van frequentie weg, en dan hebben

'IK ONTDEKTE EEN
GIGANTISCH TABOE dat
NIEMAND KENDE'

ze een probleem, dan zijn ze in paniek. Wat ik ook een keer heb gedaan: op tv komen en niet in beeld willen zijn. Ik trad een keer op met een liedje, live in een of ander programma op de BRT. Dat liedje moest geplaybackt worden. Ik mocht niet echt zingen, en ik vond dat zo vreemd, dat ik dat eigenlijk niet wilde doen. Ik had een vriend mee die op mij leek. We waren ook even groot. Goed, dat liedje begint te spelen en ik sta in beeld. Ik laat me vallen, buiten beeld. De camera begint te zoeken, en ineens staat die vriend daar te lippen terwijl ik rondloop in die studio. Die vriend probeert mij te volgen in de studio, en iedere keer komt dus de verkeerde in beeld. Zoiets kun je natuurlijk maar één keer doen.'

EEN VAMPIER ZONDER TANDEN

Het gesprek gaat kort over de formatie, politieke cartoons en voor- malige Washington Post-cartooniste Ann Telnaes (zie ook Zone 5300 # 137), en over de beknotten van persvrijheid in Amerika.

Je vader stond erop dat je als cartoonist niet onder je eigen naam zou publiceren, omdat hij bang was dat als er een oorlog uitbrak ze je meteen zouden oppakken. Dat zal niet zo gauw gebeuren, tenzij extreemrechts hier de absolute macht krijgt, maar we scheren er af en toe toch behoorlijk langs. Maak je je wel eens zorgen over de vrijheid van de cartoonist?

'Ik denk dat dat probleem zich inderdaad kan voordoen, maar je hebt twee landen, België en Nederland. En wanneer extreemrechts dan aan de macht is in Nederland, moet ik mij in België bevinden, en als extreemrechts in België aan de macht is, dan zit ik in Nederland.'

En als extreemrechts in beide landen toeslaat?

'Dan ga ik naar Frankrijk, of naar Duitsland. Of Engeland. Eh, Amerika? De beweeglijke cartoonist.'

... die van dictatuur naar dictatuur vlucht!

'Het is een probleem, eigenlijk. Je ziet dat bijvoorbeeld ook met zo'n Wilders. Ik zie hem als een vampier zonder tanden. Als die aan de macht komen, zijn die genadeloos, hè. Hij heeft geen geweld gebruikt omdat hij nog niet aan de macht is, maar geef hem alle macht en hij gaat gewoon tot het gaatje.'

Niemand wil nog met die man in zee, maar hij heeft wel de middenpartijen naar rechts geduwd.

'Maar het is wel mooi dat er een tegenkracht is, met D66 en Groen-Links. Die mensen zijn er ook, en die zijn niet dom, hè. Ik heb onlangs eens nagedacht over links en rechts. Ben ik nu links of rechts? Ik zeg: ik ben links én rechts. Want ik heb een linker been en een rechter been, en ik heb een linker arm en een rechter arm, en een linker oor en een rechter oor. En als je alleen links bent of rechts bent, dan val je om. Dan huppel je voort op één been. En dat is ook de reden dat de middenpartijen nodig zijn.'

Denk je dat de politiek cartoonist enige invloed kan hebben? Of preekt hij voor eigen parochie?

'Die heeft meer invloed dan je denkt. Waarom zouden ze anders door dictators worden neergescho-

ten? Waarom zijn de mensen van Charles Hebdo neergeschoten? Omdat het geen kwaad kon? Nee, men is bang voor de cartoonist, absoluut. Omdat hij mensen op ideeën brengt, omdat hij de mensen dingen genadeloos toont.'

En beeld communiceert buiten alle landsgrenzen.

'Precies. Dus het is wel een interessant beroep. Zoals Wolinski ooit zei, op de reactie van Charlie Hebdo - ik denk dat dat al veertig jaar geleden is, en ik ben alles wat er die dag verder is gezegd vergeten - ineens stond Wolinski op en zei: *n'oublions jamais, on fait un boulot dangereux*, we doen een gevaarlijke job. En hij is dood. Gestorven terwijl hij de Marseillaise zong met deze stift in zijn handen.' Kama toont de tekenstift die hij zonder uitzondering voor zijn cartoons gebruikt, van hetzelfde merk als die van Wolinski, een V-sign van Pilot die hij als eerbetoon gebruikt.

Als je geen cartoonist was geworden, wat had je dan willen zijn?

'Een fantastische chirurg, haha! Mensen die kreupel zijn, je opereert ze en hup, ze zijn weer op de been!'

Zitten er daarom ook zoveel anatomische grappen in je werk?

'Ik ben geboren met klompvoeten. Ik werd geopereerd en zo ben ik heel snel in contact gekomen met het medische. Maar ik was er helemaal door getraumatiseerd, omdat er daar van die nonnen rondliepen, vrouwen in zwarte pakken. Ik was zes jaar oud, en ik vond dat griezelig als kind. Terwijl dat helemaal niet zo hoeft te zijn.'

Nou ja, we kennen inmiddels de vele gruwelverhalen over nonnen.

'Ik heb hen wel verkracht, maar zij mij niet. Dat was de deal, weet je wel! Ach ja, ik was maar zes jaar oud. Kom eens hier, Moeder Overste! Moeder-buig-eens-vooroverste.' Ook Kama zelf moet hard lachen om de grap die hij ter plekke verzint.

DÖD IKEA STERFBED

HONDERD TEKENINGEN VOORAF

Het gesprek komt terug op de jarenlange samenwerking met Herr Seele, bij de burgerlijke stand bekend als Peter van Heirseel. Kama en Seele leerden elkaar kennen op de kunstacademie in Gent, waar de laatste beeldhouwkunst volgde (Kama studeerde er animatie). Het was het begin van een hechte en turbulente vriendschap tussen twee mannen die zowel gelijkgestemde geesten als elkaars tegenpolen zijn.

Is er eigenlijk een tijd geweest dat jullie niet samenwerkten?

'We hebben altijd samengewerkt. Maar ik heb hem op een bepaald moment wel een enorme idioot gevonden, omdat hij interviews deed met bladen als, pfff, Dag Allemaal en Privé. Daar stond hij dan in omdat hij van de trap was gevallen of een nieuwe hond had gekocht.'

Was dat vanwege zijn televisiebekendheid door Lava?

'Ja, als dadaïst vond hij het heel leuk om in de bladen te staan. Maar wat ik niet zo leuk vond, was dat hij in een of ander programma van de VRT bij verschillende politieke partijen op de muur aan het schilderen was, want er waren die dag verkiezingen. En hij was dus ook bij het

De tekenaar houdt zijn instrument dicht bij zijn hart: de V-sign-stift van Wolinski

Vlaams Blok aan het tekenen. Ik zei, zoiets doe je niet, dat is gewoon totaal fout. En Peter zei: neuh neuh, ze zijn best sympathiek, hoor!'

Is Peter minder politiek dan jij?

'Ja, maar hij spreekt zichzelf altijd tegen, en als hij zichzelf tegensprekt, gaat hij dat óók tegenspreken. Hij is eigenlijk een vat zonder einde. Wat natuurlijk heel creatief is, en zeker interessant voor mij, maar ik vind dat je je verre van antidemocratische partijen moet houden. Want als die aan de macht komen, is het gedaan met de democratie. En democratie, dat is nu eenmaal politiek die traag gaat.'

Met Peter is je langste samenwerking. Ik kan me de eerste Cowboy Henk-albums nog herinneren. De tintelende titel en Het geroken oor, is dat eind jaren 70?

'1982, meen ik. We werken al vijftig jaar onafgebroken voor Humo. Kun je je dat voorstellen? In feite teken ik elke week die Humo half vol.'

Hoe ga je met die druk om?

'Ik werk maar door, haha. Dat gaat heel goed, hoor, ik heb geen klachten. Ik vind het leuk.'

Ga je wel eens op vakantie?

'Ja, en dan teken ik. Ik teken dan niet voor Humo, maar wel voor de NRC. Dat is het lot van een tekenaar voor de krant, ik moet er elke dag zijn. Ik was eens geopereerd om acht uur 's morgens, met er werd wakker uit narcose om elf uur. Het eerste wat ik dacht was: ik moet iets maken voor de krant. Ik belde, ze gaven mij het onderwerp en ik ben gaan tekenen, nog half onder narcose. En die tekening was goed, en dat vind ik fantastisch. Dat ze me niet klein krijgen. Alleen als ik dood ben natuurlijk, dan is het wel gedaan. Eigenlijk zou ik honderd tekeningen vooraf moeten maken, voor het geval dat. Die Kamagurka, die blijft maar komen!'

Dan heb je wel ineens een lege week, als je zo ver vooruit werkt.

'Een lege week is fantastisch. Want als ik niks doe, dan komen de beste ideeën. Ik denk dat wij mensen veel te weinig nietsdoen.'

> **Bij mij om de hoek**

(De Harmonie, 128 pag, softcover, € 22,50)

